

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ № 3

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

Галузь знань   08 Право
Спеціальність   081 «Право»
Освітній рівень   третій (освітньо-науковий)
Освітньо-наукова програма   Право
Шифр за ОНП: ОК 6

Мова навчання: українська

Кропивницький
2022 рік

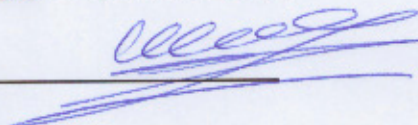
Розробник:

Богдан СТЕЦЬЮК, професор кафедри
загально-правових дисциплін,
д.ю.н., професор

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри загально-
правових дисциплін

Протокол № 1 від «22» серпня 2022 р.

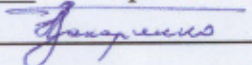
Завідувач кафедри _____

Іван ІВАНОВ

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Право»
«22» серпня 2022 р.

Гарант ОНП _____

Андрій ЗАХАРЧЕНКО

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача

1. ВСТУП

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Мова навчання:	українська	
Статус навчальної дисципліни:	обов'язкова	
Кількість кредитів:	4	
Загальна кількість годин:	120	
Модулів:	1	
Змістових модулів:	1	
Рік підготовки:	2-й	2-й
Семестр:	3-й	3-й
Лекції:	14 годин	6 годин
Семінарські:	26 годин	6 годин
Практичні:		
Самостійна робота:	80 годин	108 годин
Індивідуальні завдання:	не передбачено	
Підсумковий семестровий контроль:	екзамен	
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:	1:2	1:9

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: підготовка висококваліфікованих фахівців, що здатні до самостійної науково-дослідної, науково-організаційної та науково-педагогічної роботи, володіють фундаментальними знаннями, які базуються на філософських, теоретичних та методологічних засадах наукового осмислення функціонування правових систем у сучасних умовах правової дійсності.

Завдання:

- науково-аналітичне розуміння та пояснення особливостей пізнання правових явищ у різних правових системах сучасності;

- засвоєння наукових відомостей про якісні характеристики правових систем сучасності й можливості їх використання в національній правовій системі та юридичній практиці;

- уміння проводити науковий аналіз тенденцій та закономірностей розвитку правових систем та їх типів на генетичному, структурно-субстанційному та функціональному рівнях, прогнозувати напрями подальшого розвитку правових систем сучасності;

- досягнення глибокого розуміння та пояснення явищ і процесів, що відбуваються у вітчизняній правовій системі й, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, більш ефективного вирішення існуючих у ній проблем;

- вироблення навичок системного аналізу впливу глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на формування сучасної правової системи України, вміння робити обґрунтовані висновки щодо можливості впровадження зарубіжного досвіду до національної правової системи;

- розуміння сутності впливу світових та регіональних тенденцій розвитку суспільства на формування сучасної правової системи України, а також принципу наступності у правовій системі суспільства як такого.

Міждисциплінарні зв'язки: Філософія науки, Методологія й організація наукового дослідження в галузі права, Тлумачення норм права та правозастосування.

1.3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни.

Для освоєння навчальної дисципліни «Правові системи сучасності» здобувачі наукового ступеня доктора філософії повинні:

знати:

- загальні характеристики правових систем;

- основні концептуальні теорії та ідеї у сфері дослідження правових систем сучасності, зокрема концептуальні позиції та творчі здобутки провідних вітчизняних науковців;

- властивості методології дослідження правових систем сучасності, її генезу та перспективи розвитку;

- філософські та теоретичні засади, методологічні підходи до аналізу предмета правових систем сучасності зарубіжними науковими школами права;

- правила, прийоми вибору, аналізу та оцінки об'єктів досліджень правових систем сучасності;

- види, предмет, особливості галузевих та інших порівняльно-правових досліджень сфери правових систем сучасності;

вміти:

- працювати з науковою та методичною літературою, нормативними джерелами та критично оцінювати їх;

- аналізувати властивості окремих юридичних наукових дисциплін та визначати їх місце в напрямку дослідження предмета правових систем сучасності;

- розрізняти, виокремлювати, обирати необхідні та достатні загальні, філософські, загальнонаукові, частково-наукові та спеціальні методи конкретних

юридичних наукових досліджень, адаптувати їх стосовно особливостей предмета та завдань власного дослідження;

- аргументовано відстоювати свої погляди, брати участь у дискусії з метою пошуку наукової істини;

- на практиці користуватися набутими теоретичними знаннями і практичними навичками, застосовувати теоретичні положення для оптимального вирішення творчих та розв'язання професійних завдань.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Результати навчання дисципліни	Програмні результати навчання		
	ПРН 2	ПРН 4	ПРН 8
Професійно здійснювати пошук та опрацювання інформації з різних джерел щодо стану і напрямів розвитку правових систем сучасності.	+		
Знати основні тенденції та закономірності функціонування національної та зарубіжної правових систем, уміти прогнозувати напрями їх подальшого розвитку, робити обґрунтовані висновки щодо можливості впровадження зарубіжного досвіду до національної правової системи.		+	
Здійснювати фаховий аналіз окремих правових явищ як елементів правових систем.			+

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п с	л	інд	ср		л	пс	л	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1. Загальне вчення про правову систему сучасності.	12	2	2	-	-	8	14	2	-	-	-	12
Тема 2. Правові системи сучасності: генезис, методологія та стан дослідження.	12	2	2	-	-	8	14	-	2	-	-	12
Тема 3. Сучасна типологія права.	12	2	2	-	-	8	14	-	2	-	-	12
Тема 4. Тенденції та закономірності функціонування романо-германської правової системи.	30	2	8	-	-	20	22	2		-	-	20
Тема 5. Правова система України: сучасний стан та перспективи інтеграції в європейський правовий простір.	12	2	2	-	-	8	19	2		-	-	17
Тема 6. Тенденції та закономірності функціонування англо-американської правової системи.	22	2	4	-	-	16	17	-	2	-	-	15
Тема 7. Основні тенденції та закономірності функціонування традиційних правових систем і правових систем релігійного типу.	20	2	6	-	-	12	20		-	-	-	20
Усього годин	120	14	26	-	-	80	120	6	6	-	-	108

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальне вчення про правову систему сучасності. Актуальність запровадження курсу. Предмет і структура навчального курсу «Правові системи сучасності». Поняття та ознаки (риси) правової системи суспільства. Складові елементи правової системи та їх загальна характеристика. Наукові підходи до визначення структури правових систем. Правові системи сучасності та тенденції їх розвитку в умовах глобалізації.

Тема 2. Правові системи сучасності: генезис, методологія та стан дослідження. Історія та сучасний стан досліджень правових сімей. Огляд підходів до методології дослідження правових систем сучасності. Методологія правової системи сучасності. Класифікації методів, котрі використовуються при проведенні наукових досліджень у сфері правових систем сучасності. Сучасний стан науки про правові системи сучасності. Основні проблеми сучасних наукових досліджень у сфері правових систем. Основні зарубіжні та вітчизняні наукові та навчально-методичні праці з проблем правових систем сучасності. Основні вітчизняні та зарубіжні видання, в яких публікуються результати досліджень правових систем сучасності.

Тема 3. Сучасна типологія права. Поняття сучасної типології права. Методологічний підхід типологізації правової системи. Наступність у правовій системі суспільства. Типологізація та класифікація як самостійні наукові методи пізнання правової системи сучасності. Критерії типологізації правових систем. Критерії об'єднання правових систем у правові сім'ї: аналіз концепцій. Поняття правової сім'ї, основні сім'ї правових систем. Місце правової системи України серед правових сімей світу. Дискусійні питання типологічної ідентифікації правових систем сучасності.

Тема 4. Тенденції та закономірності функціонування романо-германської правової системи. Доктрина та принципи права в романо-германській правовій системі. Історія становлення романо-германської правової системи. Структура романо-германської правової системи. Особливості романо-германської правової системи та перспектив її розвитку в умовах політико-правової глобалізації. Правові системи, що тяжіють до романо-германської правової сім'ї (латиноамериканське право, скандинавське право). Джерела права в романо-германській правовій системі. Звичай у системі джерел романо-германського права. Нормативно-правові акти як джерела романо-германського права. Роль судової практики в романо-германській правовій системі. Закон як основне джерело правових систем романо-германської сім'ї. Законодавча техніка. Класифікація законів за юридичною силою.

Тема 5. Правова система України: сучасний стан та перспективи інтеграції в європейський правовий простір. Загальна характеристика, структура, характеристика елементів правової системи України. Романо-германська правова сім'я та правова система України. Проблеми інтеграції правової системи України в європейський правовий простір. Нормативно-правове та наукове забезпечення інтеграційних процесів України. Критерії визначення меж та можливостей запровадження результатів наукових досліджень у правову

систему України. Результати та процедури запровадження досвіду розвитку сучасних правових систем у різних галузях права України, інших елементах її правової системи.

Тема 6. Тенденції та закономірності функціонування англо-американської правової системи. Доктрина англо-американського права. Історія становлення англосаксонської правової сім'ї. Особливості правової системи США. Джерела права у англосаксонській правовій сім'ї. Загальна характеристика джерел права у англосаксонській правовій сім'ї. Прецедент як основне джерело права. Сутність системи загального права. Поняття та призначення права справедливості. Відмінність ролі статутного права в Англії та США. Судова практика або судовий прецедент як один з основних джерел англо-американської правової сім'ї.

Тема 7. Основні тенденції та закономірності функціонування традиційних правових систем і правових систем релігійного типу. Історія розвитку традиційних (звичаєвих) правових систем. Структура права традиційної (звичаєвої) правової системи. Джерела права у традиційній (звичаєвій) правовій системі. Особливості традиційної (звичаєвої) правової системи. Особливості релігійної правової сім'ї. Загальна характеристика мусульманського права. Загальна характеристика іудейського права.

5. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання роботи здобувачів/здобувачок вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється відповідно до загальноуніверситетської системи оцінювання знань.

Система передбачає:

Форма навчання	Робота на семінарських заняттях	Самостійна робота	Модульний контроль	Підсумковий контроль (екзамен)	Усього
Для денної форми навчання	30	20	40	10	100
Для заочної форми навчання	20	20	-	60	100

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання на семінарському занятті слід врахувати певні рівні знань:

5 б. – вичерпна і глибока відповідь на питання семінарського заняття. Здобувачі/здобувачки ступеня доктора філософії виявили всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїли основну й додаткову літературу з

теми, рекомендовану планом. Доповідають активно й упевнено, не прив'язані до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використання категоріального апарату. Матеріал викладається в логічній послідовності. В розумінні та викладі навчального матеріалу здобувач/здобувачка виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на всі додатково поставлені питання.

4 б. – здобувачі/здобувачки ступеня доктора філософії виявляють достатньо повне знання матеріалу, не припускаються у відповіді суттєвих неточностей, засвоїли основну літературу, рекомендовану викладачем у плані семінарського заняття. Дають відповіді на запитання викладача та інших здобувачів доктора філософії. Проте є порушення в послідовності викладення думки, а у формуванні певних аргументацій відчутна поверховість.

3 б. – здобувачі/здобувачки доктора філософії виявляють знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач/ка не відривається від конспекту, без допомоги якого матеріалом володіє не достатньо, припускається помилок. Здобувач/ка частково розкриває проблему, не вміє глибоко й переконливо обґрунтувати свої думки й відчуває невпевненість у доборі необхідних ілюстрацій; викладає матеріал непослідовно. Здобувач відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможен зі сторонньою допомогою виправити їх.

0 б. – здобувачі/здобувачки ступеня доктора філософії читають з конспекту. Не можуть побудувати науковий текст, матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно, не можуть відповісти на поставлені запитання з теми семінарського заняття.

Обрахування успішності (кількості балів) здобувача вищої освіти, одержаних на семінарських заняттях, здійснюється за формулою:

для денної форми навчання

$$K = \frac{\text{сума одержаних оцінок (балів)}}{\text{округлити } (0,6 * \text{кількість групових занять}) * 5} * 30 =$$

для заочної форми навчання

$$K = \frac{\text{сума одержаних оцінок (балів)}}{\text{округлити } (0,6 * \text{кількість групових занять}) * 5} * 20 =$$

Модульний контроль (для денної форми навчання):

37-40 балів – «5» відмінно;

30-36 балів – «4» добре;

20-29 балів – «3» задовільно;

0-19 балів – «0» незадовільно

Критерії оцінювання модульного контролю

Відповідь на всі питання оцінюється з такою диференціацією:

37-40 балів – «5» відмінно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії має всебічні знання в межах вимог освітньої програми, на основі отриманих знань вміє формулювати висновки, обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, творчої діяльності, вміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

30-36 балів – «4» добре – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії виявляє знання в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за відповідним зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки і неточності.

20-29 балів – «3» задовільно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, відтворює значну його частину на репродуктивному рівні. Відповідь має суттєві помилки.

0-19 балів – «2» – незадовільно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії відтворює незначну частину навчального матеріалу, виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.

Самостійна робота

Самостійна робота являє собою низку завдань науково-прикладного характеру до кожної з семи тем відповідно до змісту навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач/здобувачка, становить **20 балів**, по 3 бали з тем 2 - 7 та 2 бали з теми 1.

Критерії оцінювання самостійної роботи

3 бали – якщо здобувач/здобувачка відповів/ла на всі питання з теорії, його/її відповідь містить повне, розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, наведені доречні приклади; практичні завдання виконані правильно;

2 бали – відповідь повна, якщо здобувач/здобувачка відповів/ла на всі запитання, однак відповідь на кожне з питань має такі недоліки: є неповною, є не зовсім правильною: наявні недоліки в розкритті змісту понять, нечіткі характеристики відповідних явищ; не містить прикладів (у разі необхідності); практичні завдання виконані в основному правильно;

1 бал – відповідь неповна, якщо здобувач/здобувачка відповів/ла на поставлені запитання, проте відповідь є неправильною або частково розкриває питання, допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про безсистемність та поверховість знань з теми навчальної дисципліни;

0 балів – роботу з теми не виконано.

Екзамен здійснюється в усній та письмовій формі.

Під час оцінювання екзамену для денної форми навчання застосовуються такі критерії:

Відповідь на всі питання оцінюється з такою диференціацією:

9-10 балів – «5» відмінно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії має всебічні знання в межах вимог освітньої програми, на основі отриманих знань вміє формулювати висновки, обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, творчої діяльності, вміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

7-8 балів – «4» добре – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії виявляє знання в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за відповідним зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки і неточності.

5-6 балів – «3» задовільно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, відтворює значну його частину на репродуктивному рівні. Відповідь має суттєві помилки.

0-4 балів – «2» – незадовільно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії відтворює незначну частину навчального матеріалу, виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.

Під час оцінювання екзамену для заочної форми навчання застосовуються такі критерії:

50 – 60 балів – «відмінно» - здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії має всебічні знання в межах вимог освітньої програми, на основі отриманих знань вміє формулювати висновки, обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, творчої діяльності, вміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

40 – 49 балів – «добре» - здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії виявляє знання в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за відповідним зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки і неточності.

30 – 39 балів – «задовільно» - здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, відтворює значну його частину на репродуктивному рівні. Відповідь має суттєві помилки.

0 – 29 балів – «незадовільно» - незадовільно – здобувач/здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії відтворює незначну частину навчального матеріалу, виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок.
82–89	Добре	B	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
75–81		C	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані правильно з певною кількістю суттєвих помилок.
67–74	задовільно	D	Кредит зараховано. Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків.
60–66		E	Кредит зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.
35–59	незадовільно	FX	Кредит не зараховано. Здобувачу/здобувачці надається можливість скласти контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки.
1-34		F	Кредит не зараховано. Здобувач/здобувачка повинні повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни (модуля).

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові

1. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. 260 с.
2. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2008. Кн. 1. 344 с.
3. Вступ до теорії правових систем : монографія / за заг. ред.: О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрид. думка, 2006. 432 с.
4. Загальна теорія права: підручник / О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 556 с.
5. Кельман М. С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2006. 477 с.

6. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу : навч. посіб. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 241 с.
7. Оніщенко Н. М. Правова система як об'єкт наукового пізнання та вивчення // Правові системи сучасності: навч. посібник для магістрів права / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2012. 492 с.
8. Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. / уклад.: О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. Харків: Право, 2016. 1024 с.
9. Правові системи сучасності: навч. посіб. / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юрид. думка, 2012. 492 с.
10. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць / за ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Гриценка, О. К. Маріна ; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. Київ : Логос, 2011. 520 с.
11. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / В. С. Журавський, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко; за заг. ред. В. С. Журавського. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 296 с.
12. Правові системи сучасності: навч. посіб. для магіст. права / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук та ін.; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юридична думка, 2012. 492 с.
13. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 29. Ст.7

Допоміжні

14. Бехруз Х. Исламские традиции права. Одесса: Юрид. лит., 2006. 296 с.
15. Бехруз Х. Еволюція ісламського права: теоретико-компаративістське дослідження: автореферат дис. ... докт. юр. наук: спец. 12.00.01. Одеса, 2006. 20 с.
16. Кравчук М. В. Правова система США. Київ : Нора-друк, 2004. 136 с.
17. Лук'янов Д. Релігійні правові системи в сучасному світі: монографія. Харків, 2015. 352 с.
18. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика : автореферат дис. ... докт. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2005. 32 с.
19. Луць Л. А. Типологізація сучасних правових систем світу : відкриті лекції Другого міжнар. наук. семінару «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку». Київ; Харків; Сімферополь : Логос, 2007. 23 с.
20. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні. Київ : Ін-т держави і права НАН України, 2002. 132 с.
21. Оніщенко Н. М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи : автореферат дис. ... докт. юр. наук : спец. 12.00.01

- «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2002. 32 с.
22. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності : монографія / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. Київ : Кондор, 2012. 616 с.
23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / за заг. ред. М. В. Цвік, О. В. Петришин. Харків : Право, 2008. Т. 1–5.
24. Ситар І. М. Правові системи сучасності (західна традиція права) : навч. посіб. Львів, 2009. 408 с.
25. Хаустова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні : монографія. Харків : Право, 2008. 160 с.

Інформаційні ресурси:

26. Електронна бібліотека. URL: <http://www.info-library.com.ua/>
27. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>
28. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
29. Національна бібліотека Франції. URL: <http://www.bnf.fr/>
30. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
31. Німецькі бібліотеки. URL: <http://www.ddb.de/>
32. Сайт «Бібліотека юриста». URL: <http://www.lawbook.by.ru/>
33. Сайт дистанційного навчання ДонДУВС. URL: <https://elearning.dli.donetsk.ua/course/view.php?id=1049>
34. Українська правнича фундація. URL: <http://www.ulf.com.ua/>
35. Центр європейського і порівняльного права <http://www.ecle.gov.ua/>
36. Центр розвитку українського законодавства. URL: <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>
37. Юридична бібліотека Школи права Єльського університету. URL: <http://www.law.yale.edu/library/>
38. Форум права (електронне наукове фахове видання). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm>